

GILGAMEŠ A MOHUTNÁ HRADBA URUKU

(tabuľka prvá a druhá)

Pozri sa, priateľ, na veľké mesto Uruk na brehoch svätého Eufratu. Prejdi sa po jeho širokých triedach a námestiach, prezri si jeho výstavné chrámy. Zastav sa pred Eannou, svätýňou bohyně lásky Ištary, a dotkni sa jej prahu. To všetko z dávnych pochádza časov a nič podobné nevytvoril inde nijaký kráľ ani človek.

Pozri sa, priateľ, na veľkú hradbu okolo Uruku na brehoch Eufratu. Je z pálených tehál, vysoká a mocná, múry má ako z kovu. Prejdi sa medzi jej cimburím, zostúp k jej základom a dotkni sa ich rukou. Pochádza z nedávnych čias a nič podobné nevytvoril inde nijaký kráľ ani človek.

Bol to hrdina Gilgameš, čo svojou vôľou a rukou svojho ľudu postavil túto nesmiernu hradbu, aby žil Uruk bezpečne pred vojakom z iného mesta a pred zbojníkom z púšte. Bol to kráľ Gilgameš, čo si týmto dielom večné zabezpečil meno.

Gilgameš sa stal kráľom nad mestom Urukom z vôle a milosti bohov, a to ako piaty vládca od čias, čo pôda vsiakla do seba vodu z potopy sveta. Pred ním tam vládol Rybár Dumuzi, pred ním zas Pastier Lugalbanda, pred ním Bojovník Emmer-

GILGAMEŠ

kar; prvým uruckým kráľom bol Syn Slnka Meškiagašer. Všetkých svojich predchodcov chcel Gilgameš prevýšiť mocou i vláderskými činmi a do pamäti budúcich vekov chcel vstúpiť s prírmením Hrdina.

Nikto na celej tej veľkej plochej doske, čo pláva na vesmírnom mori a čo sa volá Zem, sa nemohol Gilgamešovi rovnať. Sami bohovia našli v ňom zaľúbenie, keď ho zo smrteľného muža Lugalbandu porodila jeho božská matka Ninsun. Boh Slnka Šamaš ho obdaroval krásou; postavu mal vysokú jedenásť lakťov, deväť piadí meral okolo hrude, zdobili ho dlhé kučeravé vlasy spletené do vrkočov, z jeho mužnej tváre vyžaroval pôvab. Boh búrky Adad mu dal odvahu a silu; krok mal sťa divý býk, nikdy neklesal na mysli a neslabil na tele vo dne ani v noci, úderu jeho zbrane nepriateľ neodolal. Boh múdrosti Ea mu daroval rozum; poznal všetky prítomné i minulé veci na svete, nič mu neostalo skryté, dôvtip a úsudok mal ako sedmoro mudrcov, čo pred dávnymi vekmi naučili ľudí vedám a umeniam. Bohaté dary mu dali do vienka aj iní bohovia; žil teda plným a bujarým životom v nádhernom paláci, patrili mu všetky ženy a slúžili mu všetci muži z jeho veľkého mesta, všetkým oplýval v najhojnejšej miere. Len jedno mu chýbalo k úplnej blaženosti.

Po matke bol Gilgameš boh, a to z dvoch tretín; po otcovi však ostal z jednej tretiny človek. Bol teda smrteľný.

Gilgameš sa nesporne mohol stať hrdinom. O tom nebolo pochýb. Lenže Gilgameš sa chcel stať aj nesmrteľným.

Tvrdou a ťažkou rukou vládol Gilgameš nad uruckým ľudom. Tak ako mohol vládnuť jedine ten, kto nebol z dvoch tretín človek.

Uruckí chlapi žili ustavične v strachu, ženy a dievčatá v slzách. Len čo sa vynoril nad obzorom východnej púšte žiarivý Šamašov kotúč, ozval sa rachot bubnov. Vojaci s prilbami a dlhými palicami prišli na križovatky, kde sa zhromaždili rozospatí chlapi, a odviedli ich na miesta, ktoré im určil Gilgameš. Tam jedni kopali hlinu, druhí nosili vodu, tretí miesili ma-

VEĽKÉ PRÍBEHY STAROVEKU

zľavé blato, štvrtí ho dávali do foriem, piati ho na hornej strane pekne zaokrúhľovali; keď trocha stvrdlo, vysušali ho na slnku, alebo vypaľovali na ohni. Ako nekonečné prúdy mravcov nosili potom iní hotové tehly na hranice mesta, ďaleko za ľudské obydlia, a iní tam z týchto tehál stavali hradbu. Tak to šlo deň čo deň, od rána do noci, len o skyve tvrdého osúcha a glgu vlačnej vody, pod dozorom vojakov s prilbami a dlhými palicami. Tak to šlo od jedného sviatku po druhý, mesiac čo mesiac a rok čo dlhý rok, lebo tak rozkázal Gilgameš.

Tridsať lakťov vysokú a tridsať lakťov širokú hradbu rozkázal Gilgameš postaviť v dĺžke šesťtisíc dvojkrokov a so základmi z pálených tehál. Nebolo možné vyhnúť sa jeho rozkazu; bol kráľom z vôle a milosti bohov, bol zástupcom bohov na zemi, jeho slovo bolo zákonom i božím prikázaním. Uruckí chlapi stavali. Jediné slovo odporu nesmelo prejsť cez ohradu ich zubov, a hradba okolo mesta rástla do výšky i šírky a diaľky. Vládca sa však hneval.

Deň čo deň chodil Gilgameš obzerať stavbu a porovnával: trstie na brehu Eufratu rástlo rýchlejšie ako jeho hradba, obilie na poliach rástlo do väčšej diaľky, datľové palmy pred chrámom Eanny rástli do väčšej výšky. Rozkázal teda chlapom, aby pracovali aj v noci, keď na nebi svietil namiesto jasného Šamaša iba bledožltý Sin, a prísne im zakázal vracieť sa domov na lôžko. Muž nesmel ísť za svojou manželkou, milenec za svojou milenkou, ani hrdinský vojak, čo bol teraz len dozorcem, nesmel odložiť prilbu a palicu, aby šiel za svojou ženou. To však nebolo všetko; napokon rozkázal aj chlapcom, čo ináč pásli len kozliatka v stepi, a celkom malučkým deťom, aby miesili hlinu a nosili ťažké pecne tehál na stavbu hradby.

Isteže nebolo možné rozkazu kráľa sa vyhnúť; bolo však možné obrátiť sa s prosbou o pomoc na nebeských bohov: „On je pastier uruckého ľudu, je silný a múdry,“ volali ľudia k bohovi Anuovi, ktorý bol pánom ich mesta. „Gilgameš je náš pastier, je silný a múdry, a predsa nás utláča!“

MEDZI KOČOVNÍKMI NA VÝCHOD OD NÍLU

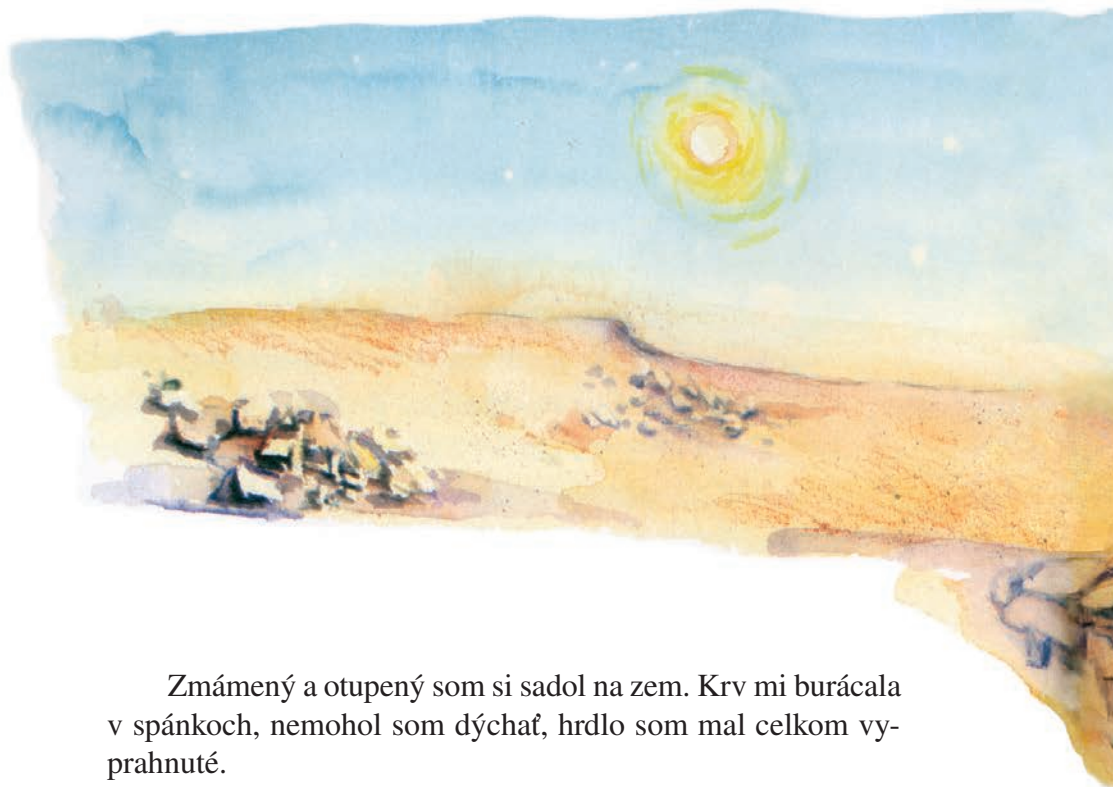
Útek z nepriateľského zajatia je hrdinský čin, útek pred hroziacou smrťou je záchrana života. Prichodilo mi vtedy, keď som už kráčal so vzpriamenou hlavou oproti prvým lúčom boha slnka Rea, že sa mi podarilo jedno i druhé. Lenže môj útek bol zároveň útekom z rodnej krajiny.

Kam zamieri utečenec, čo prichádza do cudzej krajiny, svoje prvé kroky? Ako v nej začne nový život, čo si v nej počne, čo ho čaká a neminie? Pravdaže mi prišli na um tieto a podobné otázky. Silou vôle som ich však potlačil: všetko sa predsa ukáže, všetko má svoj čas. Teraz som vedel iba toľko, že sa nemám obzerať dozadu a že mám ísť odhodlane vpred.

Kráčal som teda po sypkom piesku a nohy mi doň zapadali až povyššie členkov. Sandále som mal rozodrané, bedrové rúško špinavé a golier hodnostára som stratil v noci dakde v kríčkoch. Išlo sa mi čím ďalej horšie a obzor bol stále v rovnakej diaľke. Zmocňovala sa ma únava, žalúdok sa od hladu zvieral, ústa mi celkom vyschli. Napriek tomu som odolal túžbe po odpočinku a jedle. Nijako som však nevládal premôcť smäd.

Keď som horko-ťažko vystúpil na vysokú dunu, čo mi zakrývala výhľad, skríkol som nadšením. Bol som ako prebudený zo spánku a malátnosť zo mňa spadla. V diaľke sa leskla strieborná hladina vody!

Dorazil som k nej za čas necelý jednej stráže, hodil som sa na breh a hltavo som do nej ponoril ústa. Hneď prvý glg som však s odporom vyplul. Bol som pri Horských jazerách, ktorých voda sa nedala piť...

Zmámený a otupený som si sadol na zem. Krv mi burácala v spánkoch, nemohol som dýchať, hrdlo som mal celkom vyprahnuté.

Vtedy som si pomyslel: toto je chuť smrti.

Napriek všetkému som sa nevzdal, veď moje dni zaiste ešte neboli zrátané. Osviežil som sa kúpeľom v horkej jazernej vode, ľahol som si do tienistého trstia a jedlo som nahradil spánkom. Tak som znova ovládol svoje údy, a len čo Reova slnečná žiara začala slabnúť, pobral som sa na ďalšiu cestu.

Nemyslel som na cieľ svojej cesty, nemyslel som na dôvod cesty: hladný myslí len na jedlo a smädny na pitie. V duchu som videl misy krásne vypečených pšeničných rožkov, misy plné fíg a granátových jabĺk, nádoby sladkého medu a chladených štiav. Aké ďaleké boli tie časy, keď mi sluhovia predkladali chutne pripravené vtáky z nílskych močiarov a ryby z nílskych vôd! Ako vidina tanuli predou mnou pečené husi a kačice, ktoré krášlili sviatočné stoly. A krčahy penivého piva...

VEĽKÉ PRÍBEHY STAROVEKU

Bol som na tom horšie ako mŕtvy v hrobke. Jeho duch sa môže zasýtiť jedlom, ktoré dostal ako hrobovú výbavu, alebo si môže oživiť obrazy všemožných pokrmov, ktorými si dal ozdobiť steny svojho príbytku na večnosť. Môže piť datľové i hroznové víno z nádob pri rakve, a nemusí ani odlomiť ich pečat. Ja som však kráčal po brehu jazera a trpel smädом. Zahnal som od seba strach a mojím spoločníkom sa stal namiesto neho hlad.

Keď mi nohy už znova oťaželi od chôdze a moja vôľa ísť dopredu začala slabnúť, ozval sa v diaľke hlas. Bol to len klam sluchu, alebo to bol zvuk trúby, čo sa niesol od prichádzajúceho vojska? Mohol som dúfať, že dostanem hlt vody a osúch z nahrubo umletej múky, dokonca s reďkvou a cibulou? Nech sa potom deje, čo chce, veď tak či onak je so mnou koniec!

Nebol to však klam vyvolaný hladом a smädом, a ošiaľom nebol ani mrak prachu, ktorý som zazrel. Tieseň zo mňa v tej chvíli spadla: smerom ku mne sa hnalo stádo. Najprv sa zjavili býky s mocnými rohmi, potom kravy a teľatá, napokon ovce a kozy. Okolo pobiehali mladí pastieri a za nimi kráčal muž s dlhou zahnutou palicou.

Zastal som a mocným hlasom som zavolať na muža s palicou. Nemohol mať zo mňa strach, veď som bol sám, a ja som nemal strach z neho. Pre istotu som však zdvihol obidve ruky, aby videl, že nemám pri sebe zbraň.

Keď sa muž priblížil, takže sa mi mohol pozrieť do tváre, strípol od prekvapenia. Položil palicu na zem, skrížil ruky na prsiach a hlboko sa mi poklonil. Potom sa vzpriamil a riekol:

„Mier s tebou, Sinuhet! Si to naozaj ty, dedičný veľmož a priateľ kráľa, ktorého miesto je na pravej strane veľkého trónu Egypta, či ma klame zrak?“

Boli to prvé slová, čo patrili mojim ušiam od rozhovoru s kráľovými synmi. Nebol som v Egypte neznámy – ale ako to, že ma tento muž oslovil menom?

AENEAS

Aeneas s láskou pozrel na ňu, potom na Jula, a kým k nim stihol prehovoriť, onemel úžasom. Nad Julovou hlavou, priamo nad temenom, sa zjavil plameň. Priskočil k synovi, aby plameň zahasil, ten však horel ďalej, ľahko a neškodne, pripomínajúc svätožiaru. „To je znamenie bohov,“ zvolal Anchises a zdvihol raky k nebu. „Všemocný Jupiter, ak sa dáš obmäkčiť mojou prosbou, potvrd' to znamenie! Zjav nám, čo je tvoja vôľa a naša úloha!“

Len čo kráľ vyriekol tieto slová, na nebi zahrmelo a z výšin sa zniesla ohnivá guľa. Tesne nad strechou sa zrazu zastavila, potom sa obrátila a jasne žiariac zmizla v lesoch Idy. „Nebo si želá našu záchranu a boh svojou priazňou vyznamenáva Jula. Teda poďme, vezmime penátov, nech naše kroky smerujú k Ide!“

Aeneas vzal otca na plecيا, syna za ruku a vykročil z domu. Nerovnakým krokom a s očami zahmlenými slzami kráčala v jeho stopách aj manželka Kreusa.

Už dávno sa Aeneas nebál dažďa šípov a oštepov, ani zástupov Grékov, no teraz ho v obave o jeho blízkych desil každý šuchot. Keď sa blížili k mestskej bráne, začul zrazu dupot mnohých nôh.

„Utekaj!“ volal Anchises. „Gréci sú nám už v päťách! Vidím jagot ich štítov a mečov!“

Vyľakaný týmito slovami zmenil Aeneas chôdzu v beh a zabočil z cesty do húštiny. Po odľahlom chodníku, čo našiel, sa za svitu mesiaca dostal na úbočie Idy. V starom chráme bohyně úrody Cerery, ľudmi dávno opustenom, zložil si z pliec Anchisa, vzal do rúk Jula a zdvihol ho do výšky: „Buď bohom vďaka! Unikli sme smrti, pred sebou máme život!“ Vtedy sa obzrel za Kreusou. Nikde jej však nebolo.

„Kde je moja manželka? Nestačila nám a unavená niekde sedí? Alebo azda zablúdila?“ Vyzeral ju v bledom mesačnom svetle, volal ju menom, vypytoval sa na ňu sluhov a utečencov,

ktorí neskôr dorazili k chrámu. Jej hlas sa neozval zblízka ani zďaleka, nik o nej nič nevedel. „Mám stratíť svoju manželku? Má ma popri skaze Tróje postihnúť ešte aj takýto úder?“

Otca i syna zveril sluhom a po ceste, ktorú práve prešiel, sa rozbehol späť do mesta. Občas spomalil krok, aby pátral po Kreusiných stopách, dôkladne prehľadal každý tmavý kút. Bez úspechu dorazil k mestskej bráne, opustenej strážcami, a zamieril do svojho paláca. Prah už neprekročil: z okien šľahali plamene a steny sa s rachotom rúcali. Pobral sa teda do zboreniska hradu, blúdil po uliciach posiatych mŕtvolami, všade ju hľadal. Zrazu začul ženský plač. Vietor ho prinášal od Junóninho chrámu, kde víťaz zhromaždil ženy a deti určené na odvoz za more. Priblížil sa k nemu a bez ohľadu na nebezpečenstvo opäť nahlas volal Kreusino meno.

Keď sa už zdalo, že je všetko máme, zrazu sa pred ním zjavila. Bola však omnoho väčšia ako v živote, také bývajú postavy mŕtvych, keď sa zjavujú živým. Aeneas stárpol, lebo si uvedomil, že je to len jej príznak, a slová sa mu zasekli v hrdle.

„Nesmúť, manžel môj, bohovia si neželali, aby si ma odviedol z rodného mesta! Tebe je určený iný údel. Dlho budeš blúdiť a brázdíť šíre more, ale nakoniec sa priplavíš ku krajine, čo sa volá Hesperia, a pri rieke Tybris založíš mesto. Tam nájdeš novú manželku, tam bude šťastna žičiť tvojmu kráľovstvu. Proším ňu len o jedno: ako oko v hlave chráň nášho drahého syna Jula! A teraz – veľa šťastia!“

Tak povedala Kreusa, a keď jej z úst splynuli slová rozlúčky, zmizla ako prchavý vánok. Aeneas sa ešte pokúsil zachytiť ju a objasť, unikla mu však do nenávratna.

Bolo už ráno, keď sa Aeneas vrátil k starému chrámu na úbočí Idy. S počudovaním zistil, koľko tam medzitým pribudlo mužov a žien s deťmi, ktorým sa v poslednej chvíli podarilo ujsť z horiacej Tróje. Oni všetci v ňom videli vodcu a vkladali doňho všetky svoje nádeje.

AENEAS

Preto rozkázal, aby vybudovali tábor, a vybral preň miesto pod mestom Antandrom. Tam potom stavali z borovic z hája bohyně Cybely lode, ktoré boli schopné plaviť sa na búrlivom mori. Keď prišla jar, spustil ich na vodu a nalodil na ne všetkých utečencov. Na svoju loď vzal Anchisa a Jula a s nimi aj penátov z Tróje.

So slzami v očiach Aeneas naposledy pozrel na ľudopráz-dne rozvaliny mesta, pri ktorého obrane máme prelieval krv, a ako vyhnanec bez vlasti opustil brehy rodnej krajiny.

Pred sebou mal len modrú morskú pláň a dlhú cestu za ne-istým cieľom.

